

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет (інститут) географічний
Кафедра фізичної географії

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

Антропогенний вплив на водне середовище

(назва освітнього компонента)

Підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти

(назва освітнього рівня)

Силабус освітнього компонента “Антропогенний вплив на водне середовище” другого (магістерського) рівня вищої освіти

Розробник: к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії Чижевська Л. Т.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

Нетробчук І. М.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри
протокол № 1 від 28.08. 2025 р.

Завідувач кафедри:

Фесюк В. О.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна (очна) форма здобуття освіти	галузь знань Е Природничі науки, математика та статистика Е4 Науки про Землю, освітня програма Гідрологія, другий(магістерський) рівень вищої освіти	Вибірковий
Кількість годин/кредитів <u>120/4</u>		Рік навчання <u>1</u>
ІНДЗ: <u>немає</u>		Семестр <u>2</u> -ий
		Лекції <u>10</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>14</u> год.
		Самостійна робота <u>88</u> год.
		Консультації <u>8</u> год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання		українська

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Заочна форма здобуття освіти	галузь знань Е Природничі науки, математика та статистика Е4 Науки про Землю, освітня програма Гідрологія, другий(магістерський) рівень вищої освіти	Вибірковий
Кількість годин/кредитів <u>120/4</u>		Рік навчання <u>1</u>
ІНДЗ: <u>немає</u>		Семестр <u>2</u> -ий
		Лекції <u>4</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>6</u> год.
		Самостійна робота <u>96</u> год.
		Консультації <u>14</u> год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання		українська

II. Інформація про викладача

ППІ Чижевська Лариса Тарасівна

Науковий ступінь кандидат географічних наук

Вчене звання доцент кафедри фізичної географії

Посада доцент кафедри фізичної географії

Контактна інформація +380663826288; chyzevska.larisa@vnu.edu.ua

Дні занять <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>.

III. Опис освітнього компонента

Анотація курсу. Курс “Антропогенний вплив на водне середовище” забезпечує професійний розвиток здобувачів освіти та спрямований на формування у них компетентностей

щодо різноманіття видів антропогенного впливу на водне середовище, відповідних наслідків і напрямків оптимізації взаємодії в системі «людина-водне середовище». Задля успішного оволодіння знаннями здобувачі знайомляться із теоретико-методологічними засадами водокористування, з'ясовують передумови формування дисципліни, виявляють етапи її становлення, аналізують проблеми поняттєво-термінологічного апарату. Необхідним є детальний аналіз напрямків використання водного середовища та видів впливу, що виникають при цьому, визначення основних проблем та можливостей їх вирішення, обґрунтування оптимальних напрямків здійснення водоохоронної діяльності.

Силабус вибіркового освітнього компонента “Антропогенний вплив на водне середовище” складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Мета і завдання освітнього компонента. Мета вивчення освітнього компонента – формування у здобувачів системи знань про особливості використання водного середовища в сучасний період, основні проблеми, пов'язані з цим, сутність та роль місце раціонального водокористування й охорони водних об'єктів у сучасний період, а також ознайомлення із специфікою антропогенного впливу на водне середовище в Україні та регіонах світу.

Основними завданнями навчальної дисципліни є: розуміння теоретичних аспектів щодо сучасного процесу використання водного середовища та формування відповідних антропогенних впливів, виникнення проблем водних систем, методології відповідних досліджень; формування уявлень про підходи до класифікації антропогенних впливів та їх наслідків; економічні та правові аспекти управління природокористуванням; обґрунтування необхідності нормування антропогенного впливу на водне середовище, аналіз критеріїв і підходів щодо оцінки антропогенного впливу, встановлення та затвердження норм впливу; виявлення основних проблем унаслідок антропогенного впливу на водне середовище, дослідження можливостей їх вирішення, обґрунтування оптимальних напрямків здійснення водоохоронної діяльності; ознайомлення із особливостями й ефективністю економіко-правових важелів регулювання антропогенного впливу на водне середовище з метою запобігання негативним наслідкам і виникненню екологічних і матеріальних збитків.

Soft skills. Навчальна дисципліна “Антропогенний вплив на водне середовище” розвиває гнучкі навички (soft skills), які є важливими для ефективної взаємодії, швидкої адаптації та особистісного зростання. У ході вивчення ОК забезпечується набуття здобувачами здатності до критичного мислення, керування інформацією, ефективної роботи в команді, вміння презентувати результати діяльності, спілкуватися із фахівцями різного рівня, дотримання норм толерантного співіснування в суспільстві. Формуються такі соціальні навички як вміння організовувати і проводити дослідження, планувати свій час та чітко визначати цілі дослідження, використовувати вторинну географічну інформацію, здатність до передбачення ризиків, виявлення соціальних та екологічних проблем.

Структура освітнього компонента

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Конс.	Самостійна робота	Форма контролю*	Бали
Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дослідження, напрямки та наслідки використання водного середовища							
Тема 1. Теоретико-методичні засади дослідження антропогенного впливу на водне середовище.	13	2	-	1	10	ДС, ДБ, Т, Р, КР	6
Тема 2. Класифікація	13	-	2	1		ДС, ДБ, Т,	

джерел та видів антропогенного впливу на водне середовище.					10	Р, КР	8
Тема 3. Історія освоєння та використання водного середовища людством. Види та напрямки використання води.	17	2	2	1	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Тема 4. Аналіз впливу промисловості, комунального, сільського господарства, рекреаційної сфери та транспорту на водне середовище. Поняття про поверхневий стік і стічні води.	15	-	2	1	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Тема 5. Наслідки використання води в житті та діяльності людини. Забруднення, виснаження, зрошення, осушення боліт, евтрофікація. Особливості перетворення водних об'єктів.	17	2	2	1	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Разом за змістовим модулем 1	75	6	8	5	56		38
Контрольна робота №1							15
Змістовий модуль II. Напрямки оптимізації процесу використання водного середовища							
Тема 6. Традиційні та інноваційні методи регулювання антропогенного впливу на водне середовище.	15	-	2	1	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Тема 7. Нормативно-правове регулювання антропогенного впливу як передумова збереження водного середовища.	15	2	2	1	10	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Тема 8. Напрямки охорони аквальних комплексів від антропогенного	15	2	2	1	10	ДС, ДБ, Т, Р, КР	6

впливу. Аналіз міжнародного досвіду регулювання антропогенного навантаження на водне середовище.							
Разом за змістовим модулем 1	45	4	6	3	32		22
Контрольна робота №2						КР	15
Самостійна робота						Р	10
Усього годин	120	10	14	8	88		100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка.

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Конс.	Самостійна робота	Форма контролю*	Бали
Змістовий модуль І. Теоретико-методологічні засади дослідження, напрямки та наслідки використання водного середовища							
Тема 1. Теоретико-методичні засади дослідження антропогенного впливу на водне середовище.	16	2	-	2	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	6
Тема 2. Класифікація джерел та видів антропогенного впливу на водне середовище.	14	-	-	2	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Тема 3. Історія освоєння та використання водного середовища людством. Види та напрямки використання води.	16	2	-	2	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Тема 4. Аналіз впливу промисловості, комунального, сільського господарства, рекреаційної сфери та транспорту на водне середовище. Поняття про поверхневий стік і стічні води.	16	-	2	2	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Тема 5. Наслідки використання води в	16	-	2	2	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8

житті та діяльності людини. Забруднення, виснаження, зрошення, осушення боліт, евтрофікація. Особливості перетворення водних об'єктів.							
Разом за змістовим модулем 1	78	4	4	10	60		38
Контрольна робота №1							15
Змістовий модуль II. Напрямки оптимізації процесу використання водного середовища							
Тема 6. Традиційні та інноваційні методи регулювання антропогенного впливу на водне середовище.	16	-	2	2	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Тема 7. Нормативно-правове регулювання антропогенного впливу як передумова збереження водного середовища.	13	-	-	1	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	8
Тема 8. Напрямки охорони аквальних комплексів від антропогенного впливу. Аналіз міжнародного досвіду регулювання антропогенного навантаження на водне середовище.	13	-	-	1	12	ДС, ДБ, Т, Р, КР	6
Разом за змістовим модулем 1	42	-	2	4	36		22
Контрольна робота №2						КР	15
Самостійна робота						Р	10
Усього годин	120	4	6	14	96		100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка.

Завдання для самостійного опрацювання. Самостійне завдання полягає у виконанні реферату відповідно до поданої нижче тематики. Самостійна робота повинна мати обсяг 15-20 сторінок рукописного тексту на аркушах формату А-4, переплетених або поданих у файловій папці. У роботі мають бути представлені такі структурні частини: титульна сторінка, оформлена за стандартними вимогами, зміст, вступ із обґрунтуванням структури роботи, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки.

При вивченні курсу “Антропогенний вплив на водне середовище” студентам пропонується самостійно опрацювати такі теми:

Завдання для самостійної роботи

1. Водне середовище планети: ключові поняття та терміни.
2. Поняття про антропогенний вплив на водне середовище: історія та методологія дослідження проблеми.
3. Етапи освоєння водного середовища людством.
4. Становлення водокористування.
5. Вплив на водне середовище в давнину, основні наслідки.
6. Прояв проблеми нестачі води в давні часи.
7. Сучасні підходи до класифікації водних об’єктів.
8. Аллохтонні та автохтонні джерела формування якості води в середовищі.
9. Природні й антропогенні види впливу на водне середовище.
10. Класифікація видів впливу на водне середовище за локалізацією та тривалістю дії.
11. Особливості біологічного впливу на водне середовище.
12. Фізичний вплив на водне середовище.
13. Наслідки хімічного впливу на водне середовище.
14. Особливості процесу водокористування на сучасному етапі, основні водокористувачі.
15. Загальна характеристика впливу промисловості на водне середовище.
16. Формування стічних вод.
17. Вимоги щодо якості стічних вод на промислових підприємствах. Поняття про ГДС.
18. Вплив гірничодобувної галузі на гідросферу.
19. Вплив енергетики на водне середовище.
20. Функціонування комунального господарства та його вплив на водне середовище.
21. Особливості водопостачання та водовідведення в містах.
22. Евтрофікація водних об’єктів як наслідок інтенсивного антропогенного впливу.
23. Вплив сільськогосподарської діяльності на водне середовище.
24. Зміни водного середовища внаслідок проведення різних видів меліорації.
25. Рекреаційне навантаження на водне середовище.
26. Проблема формування та контролю якості поверхневого стоку.
27. Напрямки використання водного середовища у межах урбоєкосистем.
28. Антропогенний вплив на підземні води.
29. Показники якості води та їх динаміка під дією різних видів антропогенного впливу.
30. Антропогенний вплив на водне середовище Чорного та Азовського морів.
31. Наслідки впливу російської агресії на водне середовище в Україні.
32. Роль гідроекологічного моніторингу для отримання достовірної інформації про якість води в середовищі.
33. Поняття про нормування якості води. Основні нормативи. Гранично-допустима концентрація речовин у воді.
34. Основні напрямки охорони, раціонального використання, охорони та перетворення водних об’єктів.
35. Економіко-правові важелі оптимізації використання водного середовища.
36. Міжнародний досвід в галузі раціонального використання та охорони водного середовища.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти. Відвідування занять дає можливість отримати задекларовані загальні та фахові компетентності, вчасно і якісно виконати завдання. Пропущені заняття можна відпрацьовувати у визначений час згідно графіка. За умови індивідуального навчального графіка студент має можливість отримати позитивну оцінку

завдяки виконанню планових завдань та контрольного опитування. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Політика щодо академічної доброчесності. Виконані завдання студентів мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших осіб є прикладами можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Поточний контроль засвоєння навчального процесу за темами освітнього компонента здійснюється під час проведення практичних занять згідно з розкладом.

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), він має право на консультаціях, а також з використанням ресурсів електронного курсу на платформі Moodle, відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми.

Ліквідація академічної заборгованості здійснюється централізовано для усіх здобувачів освіти у визначений викладачем час. З графіком консультацій можна ознайомитися на кафедрі та на електронному курсі на платформі Moodle. Кінцевий термін перескладання та ліквідації заборгованості обмежується початком заліково-екзаменаційної сесії.

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до “Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки” (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/Viznannya_rezultativ_VNU_im_L.U._red.pdf). Сертифікати участі у майстер-класах (семінарах, курсах тощо) на тематику, яка відповідає темам курсу, є достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

V. Підсумковий контроль

Навчальна дисципліна “Антропогенний вплив на водне середовище” належить до вибіркового освітнього компонентів. В цьому випадку передбачається форма контролю – залік. Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силабусом. Семестровий залік – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем освіти навчального матеріалу з ОК на підставі результатів виконання всіх видів запланованої навчальної роботи протягом семестру: аудиторної роботи під час лекційних, практичних/семінарських занять, контрольної роботи, самостійної роботи. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку записується у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів). У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості – 100. У день складання заліку за основною сесією додаткове опитування здобувача освіти не здійснюється, а також здобувач освіти не має права доздавати будь-який вид робіт, передбачений силабусом освітнього компоненту.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
0–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література

1. Вишневецький В. І. Річки і водойми України. Стан і використання. Київ: Віпол, 2000. 376 с.
2. Водний фонд України. Штучні водойми – водосховища і ставки: Довідник/ За ред. В. К. Хільчевського, В. В. Гребеня. К.: Інтерпрес, 2014. 164 с.
3. Герасимчук Л. О., Валерко Р. А. Екологічна безпека та управління: підручник. Житомир: Поліський національний університет, 2021. 250 с. ztu.edu.ua
4. Гнатів П. С., Хірівський П. Р., Зинюк О. Д. Природні ресурси України: навчальний посібник. Одеса. Гельветика. 2020. 216 с.
5. Екологічна безпека та економіка: монографія/М. І. Сокур, В. М. Шмандій, Є. К. Бабець, В. С. Білецький, І. Є. Мельнікова, О. В. Харламова, Л. С. Шелудченко. Кременчук, ПП Щербатих О. В., 2020. 240 с. elib.chdtu.edu.ua
6. Левківський С. С., Падун М. М. Раціональне використання і охорона водних ресурсів. К.: Либідь, 2006. 280 с.
7. Мороз О. І., Петрушка І. М., Кузь О. Н., Руда М. В., Ріпак Н. С. Екологічна безпека: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 292 с. vlp.com.ua
8. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу: навчальний посібник/В. Р. Монастирський. ННБК АТБ. Львів. 2022. 200 с.
9. Термена В. К., Літвіненко С. Г. Охорона та раціональне використання природних ресурсів. Вид. : Видавн. КНУ, 2011. 168 с.
10. Трегубов Д. Г. Подолання екологічних ризиків та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій: монографія. Полтава-Львів: НУПП імені Юрія Кондратюка, НУ «Львівська політехніка» – Дніпро: Середняк Т. К. 2022. 664 с. ISBN 978-617-8111-24-3 nupp.edu.ua

Методичне забезпечення курсу

1. Чижевська Л. Т. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з курсу “Антропогенний вплив на водне середовище”. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2025. 47 с.

Додаткова література

1. Карпюк З. К. Природно-заповідний фонд Волинської області : альбом-каталог. Київ : ТОВ «ОК–ПОЛІГРАФ», 2018. 136 с.

2. Мельнійчук М. М., Карпюк З. К., Чижевська Л. Т. Рекреаційний потенціал озерних комплексів об'єктів ПЗФ Камінь-Каширського району Волинської області. *Moderní Aspekty Vědy: mezinárodní kolektivní monografie*. Praha, 2023. Vol. XXXII. § 13.2. S. 522–539.
3. Нетробчук Ірина, Чижевська Лариса, Карпюк Зоя. Природний рекреаційний потенціал малих річок Маневицької ТГ Волинської області та шляхи його збереження. *Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín “Věda a perspektivy” je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury Praha, České republika: E 24142*.
4. Чижевська Л. Т. Сучасний екологічний стан та перспективи екологічно безпечного стійкого розвитку Волинської області: колективна монографія. / за ред. В. О. Фесюка. К.: ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 2016. 316 с.
5. Чижевська Л. Т. Теорія і методика визначення якості поверхневих вод у Волинській області. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій*. Луцьк, 2018. № 15. С. 69-74.
6. Фесюк В. О., Карпюк З. К., Чижевська Л. Т., Качаровський Р. Є. Еколого-економічні наслідки водокористування в межах Хмельницької атомної електростанції // *Матеріали V Міжнародної наук.-практ. Інтернет-конф. «Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів»* (м. Луцьк, 08–09 квітня 2021 р.). Луцьк, 2021. С. 74–76.

Інтернет-ресурси, законодавчі акти та нормативні документи

1. Методична спілка України. URL: www.mgti.com.ua.
2. Державна статистична адміністрація України URL: www.nto.org.ua.
3. Децентралізація влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/region/item/>
4. Всесвітня екологічна організація URL: www.world-ecol.org/ruso/.
5. Swiss Federal Statistical Office [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.statistik.admin.ch/eindex.htm.
6. Журнал «Зелений світ» URL: www.green-world.com.ua.
7. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/>
9. Спілка сприяння сталому розвитку Україні URL: www.wgti.com.ua.
10. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/>
11. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>